

Bősze Péter

Kérdezz – Felelek

Közreműködők: Berényi Mihály, Laczkó Krisztina, Nyitrai József

A KÖZNEVESÜLT GYÓGYSZERNEVEK ÍRÁSMÓDJA TÖBB GYÓGYSZERREL EGYIDEJÜLEG VÉGZETT KEZELÉSKOR

A gyógyszerek védjegyzett nevei közül jó néhányat köznévi értelemben is használunk. Az efféléket kisbetűvel és magyarosan írjuk (*aszpirin, penicillin*). Hogy mikor melyiket alkalmazzuk, az a szövegkörnyezettől függ. A köznevesült gyógyszernevekkel a különféle toldalékokat és az utótagot is egybeírjuk (*aszpirint szedett, és penicillinkezelést is kapott*).

Az orvosi gyakorlatban – például a daganatgyógyászatban – megszokott, hogy többféle gyógyszert együttesen adunk; ez az ún. több gyógyszeres (kombinált, együttes) kezelés (kombinált kemoterápia).

A több gyógyszeres kezeléseknél a gyógyszerfelsorolás írása szabályozatlan; a szerzők a gyógyszerek kapcsolását meglehetősen sok változatban tüntetik fel, még a vezető nemzetközi folyóiratokban is. Például CMF:

- *cyclophosphamide + methotrexat + 5-fluorouracil*
- *cyclophosphamide/methotrexat/5-fluorouracil*
- *cyclophosphamide-methotrexat-5-fluorouracil*
- *cyclophosphamide, methotrexat és 5-fluorouracil*
- *cyclophosphamide, methotrexat, 5-fluorouracil*

Tudományos közleményekben miként írjuk ezeket?

Berényi Mihály

A köznevesült gyógyszernevek egyik részének írásmódjában (kis kezdőbetűvel, magyarosan) könnyen megegyezhetünk (*penicillin, ciszplatin*), ugyanígy a legújabb Magyar gyógyszerkönyv szerint: *ciklofoszfamid*.

Gyógyszerkombinációval végzett kezelés hatóanyagainak kiskötőjeles tagolását (*aszpirin-folsav*) nagyon rossznak tartom: úgy kapcsolja össze a két hatóanyagot, mintha azok egyetlen molekulát alkotnának (vö. *etil-acetát*). Ha a hatóanyag eleve kötőjeles kémiai neve köznevesül (*N-etil-anilin*), a kétféle jelentésű kiskötőjelek további zavart okoznak. Felsoroláskor elfogadható a nevek tagolása vesszővel. A + jel használata akkor lehet zavaró, ha a gyógyszer nevében kötőjelek vannak: mintha plusz- és mínuszjelek váltakoznának. Megfontolásra érdemes volna a nagyköötjel alkalmazása a tagolásra (*aszpirin-folsav-kezelés*), ámbar sokan nem ismerik, valószínűleg kiskötőjelet írnának helyette. A gyógyszernevek bármilyen

tagolásából még nem következik, hogy azokat a beteg egyidejűleg szedte, ezért előnyben részesíteném a kissé bővebb írásmódot, különösen címekben (*Egyidejű aszpirin- és folsav-kezelés; Kezelés aszpirin és folsav kombinációjával*). Didaktikai szempontból sem tetszik például az *acetyl-ciszteinkezelés*, hiszen ez a ciszteinkezelés acetilezett származéka. Nem ott tagol a kötőjelet, ahol értelemszerűen kellene (*acetyl-ciszteinkezelés*), ezért inkább előnyben részesítem az egy szóval bővebb változatot (*Kezelés acetyl-ciszteinnel*).

Laczkó Krisztina

A fenti kiinduló példában voltaképpen erről a helyesírási szabályról van szó: *zöldség- és gyümölcsáru*, azaz itt a következő forma lehetne a szabályos: *ciklofoszfamid-, metotrexát- és 5-fluorouacil-kezelés*. Az utótag ebben a példában azért kötőjeles, mert az utolsó gyógyszernév kötőjelet tartalmazó forma, méghozzá olyan kötőjelet, amelyet nem lehet mozgatni, így tehát az utótagot is kötőjellel kell hozzákapcsolni. Ugyanígy járunk el, ha az a gyógyszernév, amelyhez az utótagot kapcsoljuk néma betűre vagy a magyarban szokatlan betűegyüttesre végződik. Ha pedig olyan gyógyszerneveket kapcsolunk össze, amelyek között van többtagú, különírt elemekből álló, akkor ez után értelemszerűen nincs kötőjel, illetve ha ez az utolsó elem, akkor az utótag különírandó.

Megfontolandó lehet még a gyógyszernevek nagyköötjeles összekapcsolása is, annál inkább, mert ezek tulajdonnevekből lettek, rendelkeznek bejegyzett márkanevvel is, a tulajdonnevek összefűzése pedig nagyköötjellel lehetséges. Ezt a nagyköötjelet „örökítenénk” át erre az esetre: *ciklofoszfamid-metotrexát-5-fluorouacil-kezelés*.

ÖSSZEGRÉS A több gyógyszeres kezeléseket kétféleképpen írhatjuk: a) egymással nagyköötjellel, szóköz nélkül összekapcsolva, vagy b) felsorolásszerűen, egymástól vesszővel vagy kötőszóval elválasztva, ügyelve az összetett formára utaló kiskötőjellelre. Az utótagot az előbbi formában kiskötőjellel, az utóbbinál egybeírással (vagy egyéb helyesírási oknál fogva kiskötőjellel) társítjuk. Ha az utótag szó szerkezet (*együttes kezelés*), akkor a nagyköötjeles írásmód esetében a szerkezetet különírjuk, a második esetben azonban a következő eljárást célszerű követni: a vesszővel és a kötőszóval tagolt gyógyszernevekből elmarad a kiskötőjel, és a szó szerkezeti utótagot különírjuk (ez egyfajta egyszerűsítő eljárásnak is tekinthető).

Példák: *ciklofoszfamid–metotrexát–fluorouracil-kezelés*
ciszplatin–doxorubicin–taxol-együttes
metotrexát–fluorouracil-kemoterápia

Megjegyzés: ha az utótag elé jelzöt iktatunk, az utótagot különírjuk (*ciklofoszfamid–metotrexát–fluorouracil együttes/kombinált kezelés*).

Vagy:
ciszplatin-, doxorubicin- és taxolkezelés
egyidejű ciszplatin-, doxorubicin- és taxolkezelés
ciszplatin, doxorubicin és taxol együttes kezelés

A SOKSZAVAS GYÓGYSZERNEVEK ÍRÁSA A gyógyszerek angol nevei között jó néhány három-öt vagy még több szóból álló készítmény is található: *progesterone antagonist*, *estrogen receptor antagonist*, *beta 2 receptor antagonist*, *gonadotropin realising hormone agonist* és így tovább. Közülük bizony soknak nincs meg a magyar neve, de a magyaros írásmódját sem szabályozták. Milyen irányelvek fogalmazhatók meg ebben?

Berényi Mihály

Én az egybeírás mellett döntenék, így: *progeszteronantagonista*. Az antagonista gátol valamit (tárgyeset) abban, hogy az a receptorához kötődjön, és a hatását kifejtse. Ha birtokos ösztetételnek tekintem (a progeszteronnak az antagonistája), akkor is mindenképpen egy szó. Az *agonistára* is ez érvényes. Az *ösztrogénreceptor-antagonista* egyértelműen az ösztrogénreceptornak az antagonistáját jelenti.

Érdekesebb a *béta 2 receptor antagonista* írásmódja. A *béta 2* nem „fedi fel magát”. Szerintem egyetlen kis kötőjelen múlik az összetétel jelentése. Ha a receptorok egyik fajtája a *béta-2-receptor*, akkor kötőjeles a csatlakozásuk: *béta-2-receptor-antagonista*. Ha a receptorantagonisták alfájáról van szó, akkor a *béta-2-receptorantagonista* volna a helyes írásmód.

Az utolsó példát – találékonyan – én a *GnRH-agonista* formával kerülöm ki, vagy szerkezetes megoldással (*a GnRH valamelyik antagonistáját javasoljuk*). Gondot a *realising* okoz, nem tudom a magyar helyettesét. Furcsa, áttekinthetetlen és felfoghatatlan volna a *gonadotroprealisinghormon-antagonista* forma. Akkor inkább legyen külön az első három szó.

Nyitrai József

A több szóból álló kémiai nevek helyesírására nem tudunk ilyen egyszerű szabályt adni, mert a helyesírás attól is függ, hogy a nevet milyen nevezéktani művelettel képeztük. Például: *etil-metil-keton* (csoportfunkciós név) a funkciós csoport (*keton*) neve előtt betűrendben felsoroljuk a csoportok neveit, és azért teszünk kötőjelet közéjük, hogy jelezzük, a csoportok nem egymáshoz, hanem a funkciós csoporthoz kapcsolódnak. Az angolban szóköz (space) van az ilyen nevekben. *1,2-dimetilciklohexán* (szubsztitúciós név): a *metil* és a *ciklohexán* (alapnév) közé nem teszünk kötőjelet, jelezve,

hogy a metilcsoportok közvetlenül az alapvázhoz kapcsolódnak. Magyarán, a magyar nyelv helyesírási szabályait nem lehet alkalmazni a szakmai nyelvekre. A most készülő akadémiai helyesírási szabályzat előszavába javasolni fogom, hogy a szaknyelvi szavak helyesírásához adjuk meg azt a forrást, ahol a szakma ezt nyelvészek bevonásával szabályozta (a kémiai nevek magyar nyelvi ellenőre például Fábian Pál volt).

ÖSSZEGZÉS A sok szóból álló gyógyszerek hatóanyagveit nemzetközileg egységesítették, angolul írják. Legtöbbjük hivatalos magyar vagy magyarosított nevét még nem alkották meg, írásmódjuk ezért gondot okozhat. Az ilyen gyógyszervek írására a helyesírási szabályzat sem utal. Fogódzó csupán a szakszavak megfelelő értelmezése és a helyesírási szabályok józan alkalmazása lehet: *progesterone antagonist* – *progeszteronantagonista* (a progeszteronnak az antagonistája). Egyéb hasonló példák:

- *estrogen receptor antagonist* – *ösztrogénreceptor-antagonista** (az ösztrogénreceptor antagonistája)
- *estrogen receptor modulator* – *ösztrogénreceptor-modulátor** (az ösztrogénreceptor modulátora)
- *selective estrogen receptor modulator* – *szelektív ösztrogénreceptor-modulátor**
- *beta-estrogen receptor agonist* – *β-ösztrogénreceptor-agonista*
- *selective COX 2 inhibitor* – *szelektív COX2-gátló*
- *tumor necrosis factor inhibitor* – *tumornekrózisfaktor-gátló, daganatelhálásifaktor-gátló*
- *tumor necrosis factor alpha inhibitor* – *tumornekrózisfaktor-α-gátló, daganatelhálásifaktor-α-gátló*

A * -gal jelölteket a 6 : 3-as szabály szerint írjuk kötőjellel.

A nagyon hosszú nevek helyett rendre betűszókat használunk: (*selective estrogen receptor modulator* – *SERM*; *tumor necrosis factor alpha inhibitor* – *TNFα-gátló/inhibitor*).

A *beta 2 receptor antagonist* nem szerencsés példa, mert kétféleképpen is értelmezhető. A *gonadotropin realising hormone agonist* magyaros írásmódja nehézkes: vannak, akik a *releasing* szót megtartják (*gonadotropinrealisinghormon-agonista*), ez nem helyes, mert a szó egyik fele magyarítva van, a másik nem, s ezt mindenképp el kell kerülni. A *releasing* angol kifejezést a magyar szakkifejezésekben *kibocsátónak* mondhatjuk. A *gonadotropin* egyszerű szó, mert önállóan sem a *gonado*, sem a *tropin* szóösszetétele tag nem fordul elő. A *gonadotropinkibocsátó* szókapcsolatot egybeírjuk, mivel kétagú összetétel, és jelöletlen tárgy szerkezet (*gonadotropint kibocsátó* helyett). Az összetétel utótagját, a *hormon* szót már különírva kapcsoljuk, hiszen a kétagú igeneves szerkezettel (*gonadotropinkibocsátó*) nem írható egybe (*gonadotropinkibocsátó hormon*). Az *agonista* utótagot a második mozgósabály szerint kell csatolnunk (*gonadotropinkibocsátóhormon-agonista*). Ez olyan hosszú szó, amelyet el kell kerülni szerkezetes (*gonadotropint kibocsátó hormon agonistája*), de még inkább betűszavas (*GnRH-agonista*) megoldással.